

Ministeriön viite:
SMDno-2019-2078

Sisäministeriölle

21.8.2020

Suomen Punaisen Ristin lausunto pelastuslain uudistuksesta / varautuminen poikkeusoloihin ja väestönsuojelu-jaosto

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta antaa näkemyksiä pelastuslain uudistuksesta.

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla Tasavallan presidentin asetuksella (811/2005). Suomen Punaisen Ristin tehtävänä on tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Kansainvälisesti Punaisen Ristin erityisasema perustuu sodan uhrien suojelemiseksi solmittuihin neljään Geneven yleissopimukseen vuodelta 1949 ja niitä täydentäviin kahteen lisäpöytäkirjaan vuodelta 1977.

Erityisroolinsa mukaisesti Suomen Punainen Risti on toiminut aktiivisesti viranomaisten tukena viime vuosien kriiseissä ml. turvapaikanhakijoiden vastaanotto v. 2015 sekä vuoden 2020 koronaepidemia. Suomen Punainen Risti osallistuu myös pelastuslakia uudistavan työryhmän toimintaan.

Yleiset huomiot

Pelastustoimintaan osallistuvat muut pelastusalalla toimivat yhteisöt

Suomalainen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli perustuu eri toimijoiden mukaan ottamiseen mahdollisimman kattavasti turvallisuuteen ja pelastustoimeen liittyviin tehtäviin. Valtioneuvoston periaatepäätöksellä annettu yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017 (YTS), sisältää strategisena tehtävänä vapaaehtoistoiminnan edistämisen (tehtävä 56), jonka tavoitteena on turvata elintärkeisiin toimintoihin liittyvän vapaaehtoisresurssin olemassaolo ja elinvoimaisuus. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää sitä, että myös viranomaiset nostavat esiin vapaaehtoistoimintaa ja tunnustavat toiminnan merkityksen turvallisuuden ja yhteisöjen hyvinvoinnin varmistajana.

YTS:n mukaisesti Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että lainsäädäntö ohjaa alan toimintaa siten, että ihmisten auttamisessa käytetään tehokkaasti kaikkia olemassa olevia resursseja mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla. Esimerkiksi

Ministeriön viite:
SMDno-2019-2078

pelastusalalla toimivien yhteisöjen huomioiminen nykyistä laaja-alaisemmin kaikissa keskeisissä yhteistoimintajärjestelyissä, kuten hälytysjärjestelmissä, operatiivisessa toiminnassa, tilannekuvan ylläpidossa ja päivittämisessä sekä raportoinnissa on tämän tavoitteen mukaisesti tärkeää. Kumppanuus ja yhteistyö arkipäiväisessä toiminnassa niin paikallisesti, alueellisesti kuin valtakunnallisestikin on tärkeää perustan luomiseksi tehokkaalle yhteistoiminnalle poikkeusolojen aikana. Suomen Punainen Risti toivoo, että pelastuslaissa nykyisin olevat säännökset koskien **vapaaehtoistoimintaa sekä vapaaehtoistoiminnan edistämistä säilytetään sisällöllisesti jatkossakin.**

Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että pelastusalan sopimuksellisuutta kehitetään niin, että se tukee systemaattisesti myös pelastusalan muiden yhteisöjen ja vapaaehtoissektorin laajempaa hyödyntämistä osana pelastuslaitosten varautumista ja operatiivista toimintaa. Paikallisen (pelastuslaitoskohtaisen) varautumisen selkeä roolitus selventäisi ja vahvistaisi yhteistyötä. **Olisi toivottavaa, että lainsäätäjät ohjaisi vielä selkeämmin pelastuslaitoksia huomioimaan pelastustoiminnassa mukana olevien yhteisöjen (myös muiden kuin palokuntien) valmiudet ja toimintamahdollisuudet kaikessa toiminnassaan, kuten hälytyksellisessä toiminnassa, valmiussuunnittelussa ja varautumisessa väestönsuojeluun.** Lainsäätäjän olisi mahdollista esimerkiksi lain esitöissä ohjata alan toimintaa tähän suuntaan.

Koronaepidemian aikaisesta toiminnasta kertyneiden kokemusten mukaan esimerkiksi toimintaa johtavan viranomaisen tulisi varmistaa sopimussuhteisten ja muiden **kolmannen sektorin** vapaaehtoisryhmien suojavälineet kaikissa tilanteissa. Osana varautumista tulisi olla yhteisesti tehty ja tiedotettu suunnitelma työturvallisuuden huomioimiseksi valmiuslaissa nimettyjen uhkamallien osalta.

Kansainvälisen avun vastaanotto ja ulkomaille annettava apu

Kansainvälisen avunannon onnistumisen keskeinen tekijä on toimijoiden ja toiminnan tehokas koordinointi. Jotta erityisesti kansainvälisen avun vastaanotto on myös Suomessa koordinoitua, **Suomen Punainen Risti kannustaa sisäministeriötä aloittamaan yksityiskohtaisemman HNSG-laadinnan (Host Nation Support Guidelines) tilanteisiin, joissa Suomessa tarvittaisiin apua ulkomailta.** Näissä ohjeissa tulisi huomioida Punaisen Ristin mekanismi ja kapasiteetit riippumattoman humanitaarisen avun kansainvälisenä kanavana ja antajana myös Suomessa.

Kansainväliseen pelastustoimeen liittyviä valtion hankkimia erityisvalmiuksia, kalustoa ja varusteita tulisi hyödyntää nykyistä paremmin myös kotimaan onnettomuuksissa. Suomen Punaisen Ristin näkemyksen mukaan on tärkeää, että kansainväliseen toimintaan liittyvien valmiuksien suunnittelussa ja ylläpidossa huomioidaan olemassa olevat valmiudet,

Ministeriön viite:
SMDno-2019-2078

kuten Suomen Punaisen Ristin suuronnettomuusyksiköt. Näin pelastustoimi ja muut viranomaiset välttävät tarpeetonta päällekkäistä työtä muiden apua antavien toimijoiden kanssa.

Tehokkaan toiminnan varmistamiseksi Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että jatkossa sisäministeriö huomioi olemassa olevat muut toimijat, esimerkiksi Punaisen Ristin, YK:n ja EU:n (UCPM) mekanismit sekä kahdenvälisen sopimusten mukaiset järjestelmät erityisesti **toimintavalmiutta suunnitellussa sekä koulutus- ja harjoitustoiminnassa**. Näin tositalanteessa eri mekanismit ovat tuttuja, ja eri toimijat pystyvät toimimaan yhdessä tehokkaasti. Käytännön kokemusten kautta saadun osaamisen hyödyntäminen uusien menettelyjen laatimisessa on ensiarvoisen tärkeää.

Siviiliväestön suojelu sekä väestönsuojelu poikkeusoloissa

Suomen Punainen Risti katsoo, että koska sotilaallista voimankäyttöä Suomea vastaan tai sillä uhkaamista ei voida sulkea pois, **tulee väestönsuojien rakentamista jatkaa ja olemassa olevia suojia ylläpitää**.

Punaisen Ristin näkemyksen mukaan valtiolla tulee olla valmius suojata väestöään kaikissa tilanteissa, mukaan lukien poikkeusolot. Väestönsuojelusta säädetään Suomen ratifioimassa Geneven yleissopimuksessa (SopS 8/1955) ja sen lisäpöytäkirjoissa (SopS 82/1980). Geneven yleissopimusten I lisäpöytäkirjan 61 artiklassa tarkoitettuja väestönsuojelutehtäviä ovat mm. hälytystoiminta, evakuointi, pelastustoiminta, lääkintähuolto (mukaan lukien ensiapu ja hengellinen huolto), sekä tilapäismajoituksen järjestäminen ja tarvikkeiden jakelu.

Punainen Risti korostaa väestönsuojeluun ja siviiliväestön suojaamiseen liittyvän varautumisen tärkeyttä kaikkien väestönsuojelutehtäviä tekevien viranomaisten ja muiden toimijoiden osalta. Myös sisäministeriön väestönsuojelun erityisosaajana tulisi seurata ja varmistaa, että esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan omassa lainsäädännössä veloitetaan jatkossa kaikki alan toimijat varautumaan Geneven sopimusten ja niiden lisäpöytäkirjojen mukaiseen väestönsuojeluun. **Viranomaisten tulee varautua poikkeusoloihin myös valmiussuunnittelussaan sekä väestön varautumiskoulutuksen kautta, mukaan lukien esimerkiksi ensiapukoulutus.**

Suomen Punainen Risti pitää erityisen tärkeänä, että suorat viittaukset Geneven sopimukseen sekä niiden velvoitteisiin sisällytetään myös mahdolliseen uuteen lainsäädäntöön (esim. nykyinen pelastuslain 66§). Viittaus Geneven sopimusten viranomaisia koskeviin velvoitteisiin pelastuslaissa yleisellä tasolla on suositeltavaa sopimusten kansainvälisoikeudellisen ja valtioita erityisesti velvoittavan luonteensa vuoksi.

Ministeriön viite:
SMDno-2019-2078

Uusien säännösten tarve

Suomen Punainen Risti korostaa yhteistoiminnan tärkeyttä viranomaisten lisäksi myös muiden väestönsuojeluun osallistuvien tahojen kanssa. Näitä ovat Punaisen Ristin lisäksi esimerkiksi Suomen Meripelastusseuran alusyksiköt, jotka toimivat poikkeusoloissa Geneven sopimusten meripelastusta ohjaavien säädösten alla. **Olisi näin ollen tärkeää, että lainsäädännössä pelastustoimen viranomaiset veloitetaan ottamaan mukaan edellä mainitut toimijat esimerkiksi väestönsuojeluun tähtäävässä valmiussuunnittelussa sekä muussa varautumisen yhteistoiminnassa.**

Lisäksi uudistuksen yhteydessä tulisi pelastustoimen sivutoimisen ja sopimushenkilöstön lisäksi huomioida ja varmistaa myös muiden pelastustoimea kiinteästi tukevien järjestöjen **henkilöstön ja vapaaehtoisten koulutus yhteisten varautumiseen liittyvien teemojen osalta**. Esimerkiksi Vapaaehtoisen pelastuspalvelun koordinaatio- ja jäsenjärjestöjen henkilökunnalle ja keskeisille vapaaehtoisille tulisi tarvittaessa taata mahdollisuus osallistua varautumista koskeviin koulutuksiin, ja koulutusta järjestäville tahoille velvollisuus koulutuksen tarjoamiseen.

Ystävällisin terveisin,

Kristiina Kumpula
pääsihteeri